

MICHAŁ BORODO

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Król Maciuś Pierwszy, czyli polska powieść dla dzieci najczęściej tłumaczona na język angielski

1. Wstęp: polska literatura dziecięca w przekładzie na język angielski

Na początku XXI wieku badania nad przekładem literatury dziecięcej i młodzieżowej przeżywają w Polsce dynamiczny rozwój za sprawą prężnie działającego środowiska przekładoznawców. Badania te charakteryzuje duża rozpiętość językowa: analizowane są tłumaczenia z języka francuskiego (Paprocka 2018), włoskiego (Biernacka-Licznar 2018), angielskiego (np. Szymańska 2014; Borodo 2017), niemieckiego (Peciul-Karmińska 2011; Dybiec-Gajer 2017), szwedzkiego (Dymel-Trzebiatowska 2013), duńskiego (Sochańska 2011), rosyjskiego, niderlandzkiego, a także obecność polskiej literatury dziecięcej za granicą (np. Manasterska-Wiącek 2009; Brzózka 2011; Woźniak, Biernacka-Licznar, Staniów 2014). Niniejszy artykuł sytuuje się w ramach tego ostatniego nurtu badawczego. Nieznana szerzej historia angielskich i amerykańskich przekładów polskiej literatury dziecięcej nie doczekała się dotąd wielu naukowych analiz. Przydatnym źródłem informacji bibliograficznej w tym zakresie jest na przykład wydana w 2006 roku książka Bogumiły Staniów na temat recepcji wydawniczej przekładów polskiej książki dla dzieci i młodzieży za granicą w drugiej połowie XX wieku (zob. Staniów 2006). Natomiast pierwsza dostępna w języku angielskim monografia będąca analizą języka przekładów tego typu literatury, a w szczególności tłumaczeń twórczości Janusza Korczaka, uka-

zała się stosunkowo niedawno (Borodo 2020) i z pewnością nie wyczerpuje tego jakże ciekawego tematu. Nawiązując do tez stawianych w tej publikacji, niniejszy artykuł jest próbą przybliżenia czytelnikowi – po raz pierwszy w języku polskim – historii powieści dla dzieci, która doczekała się największej w historii liczby angielskich przekładów. Jest to próba wyjaśnienia, za pomocą nieomawianych wcześniej przykładów, w jaki sposób tłumacze potraktowali tekst *Króla Maciusia Pierwszego* w przekładzie na język angielski, uruchamiając różne pokłady znaczeniowe oryginału i modyfikując go pod względem stylu, organizacji językowej oraz odniesień kulturowych.

Mimo przeważającej jednostronności wymiany tłumaczeniowej literatury dziecięcej między Polską a krajami anglojęzycznymi na przestrzeni ostatnich stu lat niektóre polskie tytuły zainteresowały anglojęzycznych wydawców i trafiły do anglojęzycznych czytelników. Publikowano w tym czasie tłumaczenia polskich baśni, powieści, książek edukacyjnych, książek dla najmłodszych, książek o zwierzętach i poezji. Warto w tym kontekście wspomnieć najczęściej przekładanych na język angielski autorów (Janusz Korczak, Janina Porazińska, Maria Konopnicka, Julian Tuwim, a w ostatnim czasie Aleksandra i Daniel Mizielińscy), najczęściej tłumaczone utwory (*Król Maciuś Pierwszy*, *Jak to z lnem było*, *Lokomotywa*), zasłużone wydawnictwa (Roy Publishers) oraz tłumaczy, dzięki którym polska twórczość zagościła w krajach anglojęzycznych (m.in. Lucia Merecka Borski, Maude Ashurst Biggs, Monica M. Gardner, Kate Żuk-Skarszewska i Antonia Lloyd-Jones) (Borodo 2020: 57–105). Lista polskich utworów tłumaczonych na przestrzeni XX wieku nie jest długa, ale ukazywały się one względnie systematycznie. Wyrażna stagnacja miała miejsce na przełomie XX i XXI wieku (a ściślej, w latach 1990–2010), kiedy liczba angielskich tłumaczeń sięgnęła najniższego poziomu w historii, niezwykle interesująca jest natomiast druga dekada XXI wieku, kiedy to liczba angielskich tłumaczeń stała się porównywalna z liczbą wszystkich tłumaczeń opublikowanych na przestrzeni XX wieku (Borodo 2020: 60–66). Symbolem tego sukcesu są *Mapy Mizielińskich*, jedna z wielu ambitnych polskich książek edukacyjnych, które w ostatnich latach były tłumaczone na niespotykaną dotąd skalę.

2. Angielska seria translatorska *Króla Maciusia Pierwszego* Janusza Korczaka

Najsłynniejsza powieść Korczaka, *Król Maciuś Pierwszy*, została przetłumaczona po raz pierwszy jako *Matthew the Young King* w 1945 roku przez Edith i Sidneya Sulkinów, emigrantów z Europy Wschodniej, i wydana w Nowym Jorku przez wydawnictwo Roy – kontynuację dynamicznie rozwijającego się

polskiego wydawnictwa Rój założonego w przedwojennej Warszawie przez Mariana Kistera i Melchiora Wańkowicza. Drugi przekład powieści, pt. *King Matt the First*, został opublikowany w roku 1986, także w Nowym Jorku, przez wydawnictwo Farrar, Straus i Giroux i opatrzony wstępem Brunona Bettelheima. Tłumaczenie było dziełem Richarda Louriego – amerykańskiego tłumacza z języka polskiego i rosyjskiego, pisarza, dziennikarza i komentatora politycznego. Trzeci przekład, zatytułowany *Little King Matty*, został stworzony przez Adama Czasaka, urodzonego w północno-zachodniej Anglii tłumacza obecnie mieszkającego w Krakowie, i wydany przez Joanna Pinewood Enterprises w Londynie w 1990 roku. Ostatnie tłumaczenie, pt. *King Matthew the First*, opublikowane w Nowym Jorku przez Nanook Books w 2014 roku, jest dziełem Adama Fishera i Bena Torrenta. Niewiele było dotychczas wiadomo o historii tych angielskich tłumaczeń. Na przykład w recenzji przekładu Louriego z lat osiemdziesiątych Jack Zipes zauważa: „Dzięki świetnemu tłumaczeniu Richarda Louriego i pouczającemu wstępowi Brunona Bettelheima, *Król Maciuś Pierwszy* wreszcie zadebiutował w Ameryce”¹ (Zipes 1986: 24). W rzeczywistości książka zadebiutowała w Ameryce już w roku 1945 w pełnoprawnym tłumaczeniu Edith i Sidneya Sulkinów. Podobnie niewiele było dotąd wiadomo o tłumaczeniu Czasaka z 1990 roku – jedynej angielskiej wersji tej powieści wydanej w Europie. Badany materiał zasługuje na szczególną uwagę nie tylko ze względu na to, że pozostawał dotąd jedną z „białych plam” polskiego przekładoznawstwa, ale również dlatego że każdy ze wspomnianych tłumaczy zaakcentował inne pokłady znaczeniowe oryginału. To z kolei prowadzi bezpośrednio do pojęcia serii translatorskiej, od wielu lat zakorzenionego w polskich badaniach przekładoznawczych.

Przyjęcie diachronicznej perspektywy serii otwiera intrygującą możliwość badania nie tylko relacji pomiędzy oryginałem a tłumaczeniem, ale także pomiędzy samymi przekładami i tym samym strategiami obranymi przez poszczególnych tłumaczy. Mogą oni zaproponować nowy przekład, ignorując wcześniejsze tłumaczenia lub nie zdając sobie nawet sprawy z ich istnienia, albo podjąć dialog z poprzednikami, decydując się na przekład polemiczny lub zapożyczając udane rozwiązania z wcześniejszych tłumaczeń (Legeżyńska 1986: 219–220). Innymi słowy, kolejne tłumaczenie w serii translatorskiej może być asymilacyjne bądź konfrontacyjne (Alvstad, Assis Rosa 2015: 10). Relacja pomiędzy kolejno następującymi po sobie przekładami bywa problematyczna – jak zauważa Anthony Pym (1998: 83) – podczas gdy każde nowe wydanie umac-

1 Tłumaczenie przywoływanych tekstów, o ile nie zaznaczono inaczej, pochodzi od autora artykułu – M.B.

nia istniejące tłumaczenie, retranslacja osłabia je i kwestionuje zasadność jego istnienia, co może ostatecznie skutkować usunięciem go z obiegu wydawniczego (Balcerzan 2013: 104). Nowe tłumaczenie może także odnieść się do wcześniejszego przekładu we wstępie, posłowniu lub na okładce (używając takich określeń jak „w nowym tłumaczeniu”, „pierwsze pełne tłumaczenie”, itd.), w ten sposób otwarcie uznając istnienie poprzedników, lub też ten fakt przemilczeć. Warto w tym kontekście nadmienić, iż seria translatorska bywa niekiedy opisywana przy użyciu tzw. hipotezy retranslacyjnej, która zakłada, iż pierwsze tłumaczenie jest bardziej dowolne i w większym stopniu dostosowane do wartości kultury docelowej, podczas gdy późniejsze tłumaczenia są z reguły bliższe oryginałowi (Bensimon 1990; Gambier 1994; Chesterman 2000: 23). Perspektywa ta spotkała się z krytyką m.in. Sharon Deane-Cox, która argumentuje, że hipoteza retranslacyjna nie ma zakorzenienia w szczegółowych badaniach empirycznych, i kwestionuje deterministyczne przekonanie o stopniowym przechodzeniu od wcześniejszych, dowolnych i niedoskonałych tłumaczeń do przekładów, które coraz bardziej odsłaniają naturę i obcość oryginału (Deane-Cox 2014: 4). W rzeczywistości kształt wiecznie niedomkniętej serii translatorskiej zależy jednak od szeregu czynników społeczno-kulturowych oraz wizji i subiektywnych preferencji poszczególnych tłumaczy, o czym poniżej.

3. Pierwszy przekład *Króla Maciusia Pierwszego* (1945)

Powieść *Król Maciuś Pierwszy* została przetłumaczona na język angielski po raz pierwszy jako *Matthew the Young King* w roku 1945 przez małżeństwo Sulkinów i wydana w Nowym Jorku przez wydawnictwo Roy. Edith Sulkin (1921–2013) urodziła się w Rosji, lata dwudzieste i trzydzieste spędziła w Europie, gdzie uczęszczała aż do 12 szkół w pięciu krajach, m.in. w Warszawie, Pradze, Berlinie i Londynie. Po wojnie pracowała jako dziennikarka, tłumaczka i redaktorka, jest też autorką książek autobiograficznych *An Invented Life* oraz *Continent in Limbo*, będącej dokumentacją podróży po zniszczonej przez wojnę Europie. Sidney Sulkin (1918–1995) urodził się w Bostonie jako syn imigrantów z Europy Wschodniej, ukończył Uniwersytet Harvarda, był dziennikarzem, tłumaczem i redaktorem, autorem powieści *The Family Man* oraz opowiadań i poezji opublikowanych w tomie pt. *The Secret Seed*. Przekład Sulkinów nie ujrzałby jednak światła dziennego gdyby nie Marian Kister, polski wydawca, który wyemigrował do Ameryki podczas II wojny światowej, gdzie z żoną Hanną reaktywował przedwojenne wydawnictwo Rój. Co warte odnotowania, najstarszy przekład *Króla Maciusia Pierwszego* ukazał się z wyjątkowymi ilustracjami Ireny Lorentowicz, utalentowanej polskiej malarki, scenografki i ilustratorki.

Wnikliwa lektura tłumaczenia Sulkinów prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia z przekładem niezwykle, który zasługuje na to, by po latach zapomnienia wydobyć go na światło dzienne. Tłumaczenie zawiera na przykład przedmowę Kistera, w której wydawca informuje, że według przekazanych mu tuż przed publikacją sensacyjnych informacji Korczaka ocalono jednak w ostatniej chwili przed śmiercią w obozie zagłady. Przekład z 1945 roku zawiera także dopisany przez tłumaczy epilog, który diametralnie zmienia pesymistyczne zakończenie powieści, ukazując scenę dziecięcego powstania. W oryginale Król Maciuś oczekuje na wykonanie kary śmierci, która w ostatniej chwili zostaje zamieniona na zesłanie na bezludną wyspę – niezbyt pokrzepiające zakończenie z perspektywy dziecięcego czytelnika. W dodanym przez tłumaczy epilogu zbuntowane dzieci tłumnie wylegają na ulice – przybywając z najdalszych stron na wrotkach, rowerach, wózkach, łodziach, tratwach – i z maszerującymi na czele z łopoczącą zieloną flagą Felkiem i Klu-Klu, a więc najlepszymi przyjaciółmi uwięzionego króla, zwyciężają obce armie, wypędzają najeźdźców z królestwa i oswobadzają Króla Maciusia (Korczak 1945: 255–256).

Jest to bez wątpienia przekład dowolny, na granicy adaptacji (a granica ta, jak wiadomo, bywa niekiedy trudna do uchwycenia). Dowolność przejawia się tym, że tłumaczenie zostało zaproponowane amerykańskim czytelnikom w wersji skróconej i uproszczonej. Sulkinowie zastosowali liczne pominięcia i bardziej zwięzłą formę wyrazu treści oryginału na poziomie zdania, akapitu i rozdziału, choć nie jest to przykład radykalnej adaptacji, skracającej tekst oryginału o połowę – zdecydowana większość rozdziałów została jednak w tłumaczeniu zachowana. Przekład zawiera także przykłady manipulowania prozą poprzez usuwanie lub tonowanie fragmentów uznanych za potencjalnie zbyt kontrowersyjne (dotyczy to odniesień do „niewłaściwych” zachowań, takich jak picie alkoholu czy palenie papierosów – być może, przygotowując tekst do publikacji, tłumacze i wydawca jako głównego adresata postrzegali młodszego i bardziej wrażliwego dziecięcego czytelnika?), a także przypadki standaryzacji języka. Ta ostatnia strategia dotyczy w szczególności języka potocznego występującego w partiach dialogowych dziecięcych bohaterów oraz żołnierzy – w oryginale imitują one autentyczny i „niedoskonały” język mówiony, w tłumaczeniu język potoczny został jednak zagłuszony i zneutralizowany.

Dowolność tłumaczy nie przejawia się jednak tylko w pominięciach, uproszczeniach i poprawianiu „niedoskonałości” Korczaka. Oprócz wspomnianego już epilogu Sulkinowie zdecydowali się także dodać szereg motywów i wyrażeń, które mogą być kojarzone z konwencją baśniową, oraz ubarwili i udrmatyzowali niektóre sceny, tworząc niekiedy sugestywne i zabawne opisy własnego autorstwa, potencjalnie bardziej przemawiające do wyobraźni czytelnika niż

tekst oryginału. Choć jest to przykład wyjątkowo swobodnego przekładu, liczba i długość dodanych fragmentów oraz pomysłowość tłumaczy sprawiają, że jest to imponujący dowód ich kreatywności. W końcu, w odniesieniu do elementów nacechowanych kulturowo przekład z 1945 roku jest przykładem asymilacji kulturowej – Sulkinowie stworzyli wersję zorientowaną na kulturę amerykańską, co jest zauważalne m.in. na przykładzie imion bohaterów, zastąpionych angielskimi odpowiednikami (imiona Maciuś, Felek, Helenka, Staś, Tomek, Irenka, Antek zostały zamienione na Matthew, Philip, Helen, Stan, Tommy, Irene i Tony).

Zilustrujmy pokrótce wybrane strategie translatorskie Sulkinów – zarówno stosowanie bardziej zwartej formy wyrazu, jak i wzbogacanie go za pomocą dodatkowych sformułowań i fragmentów – używając jako egzemplifikacji nieomawianych przeze mnie wcześniej przykładów. Sulkinowie pominęli i skondensowali w tłumaczeniu m.in. szereg fragmentów zawierających szczegółowe opisy, treści potencjalnie kontrowersyjne, dygresje i powtórzenia. Za przykład tego rodzaju zwężłości niech posłuży początek powieści w tłumaczeniu Sulkinów, które dla porównania zostało zestawione z drugim w kolejności przekładem, z 1986 roku, stworzonym przez Louriego (Tabela 1).

Cytowany fragment w przekładzie Sulkinów jest wyraźnie krótszy od oryginału i tłumaczenia Louriego. Sulkinowie pominęli początkowe „A to tak było...” i bardziej skrótowo wyrazili występujące po nim zdania za pomocą słów: „The King is very ill; if he does not get well in three days it will be bad, very bad” [‘Król jest bardzo chory; jeżeli w trzy dni nie wyzdrowieje, to będzie źle, bardzo źle’]. Tłumacze pominęli w tym miejscu powtórzenie z oryginału bez większego uszczerbku dla warstwy znaczeniowej tekstu. Sulkinowie usunęli także całkowicie zdanie „Doktor nie chciał wyraźnie powiedzieć, ale wszyscy zrozumieli, że król umrze”, dopiero na następnej stronie informując czytelnika o tym, że król może umrzeć. Kolejna zauważalna zmiana to oddanie fragmentu „wszyscy się bardzo zmartwili” za pomocą “all heads shook sadly from side to side” [‘wszyscy smutno pokręcili głowami’], które dodatkowo podkreśla stan emocjonalny bohaterów za pomocą ruchu i gestu. Jest to, na marginesie, kolejna charakterystyczna dla tego przekładu i często stosowana przez Sulkinów strategia tłumaczeniowa. Tłumaczenie Sulkinów jest bez wątpienia bardziej esencjonalne i oszczędne w słowach. Tłumaczenie Louriego jest dla odmiany bardziej literalne i podobnej długości co tekst oryginału.

Jako przykład wzbogacenia tekstu o nowe odniesienia, nieobecne w oryginale, niech posłużą dwa kolejne fragmenty z tłumaczenia Sulkinów, ponownie zestawione z wersją Louriego (Tabela 2).

W obydwu przykładach tłumacze zdecydowali się dodać akcenty humorystyczne. W pierwszym przypadku lakoniczne „Aż tu raz w nocy...” zostało

Tabela 1. Początek powieści *Król Macius Pierwszy* w tłumaczeniu Sulkinów i Louriego

KORCZAK (1922)	SULKINOWIE (1945)	LOURIE (1986)
A to tak było...	The doctor announced: "The King is very ill; if he does not get well in three days it will be bad, very bad."	And so this is what happened.
Doktor powiedział, że jeżeli król w trzy dni nie wyzdrowieje, będzie bardzo źle.	All heads shook sadly from side to side. The oldest Minister adjusted his spectacles.	The doctor said it would be very bad if the king didn't get better in three days.
Doktor tak powiedział:	"If the King should not recover, what then?" he asked himself. He was so deeply concerned that he summoned a council of all the Ministers (Korczak 1945: 13).	The doctor's exact words were: "The king is seriously ill and it'll be bad if he doesn't get better in three days."
– Król jest ciężko chory i jeżeli w trzy dni nie wyzdrowieje, to będzie źle.		Everyone was very worried. The Prime Minister put on his glasses and asked: "So then what will happen if the king doesn't get better?"
Wszyscy się bardzo zmartwili, a najstarszy minister włożył okulary i zapytał się:		
– Więc co się stanie, jeżeli król nie wyzdrowieje?		
Doktor nie chciał wyraźnie powiedzieć, ale wszyscy zrozumieli, że król umrze.		The doctor did not wish to give a definite answer, but everyone understood that the king would die.
Najstarszy minister bardzo się zmartwił i wezwał ministrów na naradę (Korczak 1922/1992: 9).		The Prime Minister was very worried and called a meeting of the ministers (Korczak 1986: 5).

Tabela 2. Przykłady fragmentów dodanych w tłumaczeniu przez Edith i Sidneya Sulkinów

<p>KORCZAK (1922) Aż tu raz w nocy wpada do ich namiotu przestraszony Murzyn, służący, i krzyczy, że jest zdrada, że ich napadają (Korczak 1922/1992: 106).</p>	<p>SULKINOWIE (1945) During the night, when all was quiet – and out in the middle of the desert it’s so quiet that if you sneeze you’ll wake up a man five miles away – a native burst into the village, screaming, “Attack! Betrayal! Attack!” (Korczak 1945: 144; wyróż. – M.B.).</p>	<p>LOURIE (1986) Then, one night, a black servant came rushing, terrified, into their tent, shouting that they had been betrayed and were about to be attacked (Korczak 1986: 140).</p>
<p>Doktorzy pilnowali, żeby było czysto, żeby nie było kurzu, bo brud i kurz są szkodliwe dla zdrowia (Korczak 1922/1992: 15).</p>	<p>Doctors supervised the work carefully, making sure that no dust or dirt was left which might cause the King to sneeze (Korczak 1945: 25; wyróż. – M.B.).</p>	<p>The doctors made sure that everything was clean and free of dust, because dirt and dust are unhealthy (Korczak 1986: 14).</p>

oddane za pomocą dłuższego ciągu słów, które po polsku brzmiałyby tak: „W nocy, gdy było zupełnie cicho – a na środku pustyni jest tak cicho, że jeśli kichniesz, obudzisz człowieka oddalonego o pięć mil”. W drugim fragmencie rzeczowe i dydaktyczne stwierdzenie „brud i kurz są szkodliwe dla zdrowia” zostało zastąpione humorystycznym odniesieniem do kichającego króla – „dust or dirt [...] might cause the King to sneeze”. Warto też zauważyć, że użyta przez Korczaka w pierwszym przykładzie mowa zależna („krzyczy, że jest zdrada, że ich napadają”) została w tłumaczeniu zmieniona na mowę niezależną („Attack! Betrayal! Attack!”, a więc „Atakują! Zdrada! Atakują!”), co brzmi bardziej dramatycznie niż w oryginale. Można zadać pytanie, czy w tym i wielu innych przykładach Sulkinowie nie za bardzo oddalają się od treści oryginału. Z drugiej jednak strony, czy zaproponowane przez nich sformułowania nie wydają się niekiedy bardziej przemawiające do wyobraźni czytelnika niż oryginał?

4. Drugi przekład *Króla Maciusia Pierwszego* (1986)

Drugie tłumaczenie powieści Korczaka, zatytułowane *King Matt the First*, ukazało się w Nowym Jorku w 1986 roku i jest dziełem Louriego. Urodzony w Cambridge, Massachusetts, Lourie to wieloletni przyjaciel Czesława Miłosza (początkowo był jego studentem w Berkeley, a następnie przyjacielem), tłumacz (przełożył ponad czterdzieści książek z języka polskiego i rosyjskiego, m.in. *Małą Apokalipsę* Tadeusza Konwickiego), pisarz (jest autorem m.in. tłumaczonych na język polski *Autobiografii Stalina* i *Wstrętu do tulipanów*) oraz dziennikarz i komentator polityczny (współpracujący m.in. z „The New York Times” i „The Moscow Times”). Tłumaczenie Louriego rozpoczyna się wstępem Bettelheima, który zwraca uwagę na głębię psychologiczną powieści Korczaka, nazywając ją dogłębnym i subtelnym studium psychologii dziecięcej (Korczak 1986: vi), natomiast okładka książki zawiera rekomendację Maurice’a Sendaka, słynnego amerykańskiego autora i ilustratora. Tłumaczenie Louriego zostało wznowione w 2004 roku, kolejne wydanie ukazało się w roku 2015 w wydawnictwie Penguin, co sprawia, że wersja Louriego jest najszerzej dostępna na rynku wydawniczym i przypuszczalnie najbardziej popularna wśród czytelników – dla porównania starsze o ponad czterdzieści lat tłumaczenie Sulkinów zostało opublikowane tylko raz, w roku 1945, i już nigdy go nie wznowiono.

Przekład Louriego wyróżnia się na tle pozostałych tłumaczeń zorientowanym na kulturę źródłową sposobem potraktowania elementów nacechowanych kulturowo, w szczególności imion dziecięcych bohaterów. Z wyjątkiem *Króla Maciusia*, którego imię zostało zangielszczone i przemianowane na Matt, takie imiona jak Felek, Irenka, Antek, Tomek (imię przyjęte przez ukrywającego się

Tabela 3. Wybrane charakterystyczne cechy przekładu Louriego

<p>KORCZAK (1922)</p> <p>Felek go znał: łobuz spod ciemnej gwiżdzy. Antek – złodziej kieszonkowy (Korczak 1922/1992: 192).</p> <p>[...] aż przypomniał sobie życzenie Irenki.</p> <p>„Ona chce mieć lalkę do samego sufitu” (Korczak 1922/1992: 17).</p> <p>– Tomek, jesteś?</p> <p>– Jestem. To ty, Felek?</p> <p>– Ja. Do pioruna, ciemno: jeszcze na straż gdzie wpadniemy (Korczak 1922/1992: 34).</p> <p>– Koniak lepszy jeszcze od wódki. Nie szkodzi, że nie ma tytoniu (Korczak 1922/1992: 32).</p> <p>Wcina Maciuś kielbasę, aż mu się uszy trzęsą, a myśli w duchu: „Teraz będą wiedzieli, że wrócił prawdziwy król, którego muszą się słuchać” (Korczak 1922/1992: 70).</p>	<p>LOURIE (1986)</p> <p>Felek knew him. It was Antek, a pickpocket, as bad as they come (Korczak 1986: 255, wyróż. – M.B.).</p> <p>Then he remembered Irenka's wish: She wants a doll that reaches up to the ceiling (Korczak 1986: 15, wyróż. – M.B.).</p> <p>“Is that you, Tomek?”</p> <p>“It's me. Is that you, Felek?”</p> <p>“Yes. Damn it, it's dark, we might run into the guards” (Korczak 1986: 40, wyróż. – M.B.).</p> <p>“Cognac is even better than vodka. It doesn't matter that there's no tobacco” (Korczak 1986: 37, wyróż. – M.B.).</p> <p>While stuffing himself with kielbasa, Matt thought: Now they will know I'm a real king, one they have to obey (Korczak 1986: 90, wyróż. – M.B.).</p>
---	---

po ucieczce z pałacu Maciusia) zostały w amerykańskim tłumaczeniu zachowane w wersji oryginalnej. Pozostali tłumacze imiona te zangielszczali. Lurie zachowuje także kilka innych odniesień kulturowych – w jego tłumaczeniu zamiast angielskiego „sausage” występuje swojsko brzmiące słowo „kielbasa”, zamiast „buckwheat” pojawia się „kasha”, a także „vodka”, która w innych tłumaczeniach jest niekiedy albo wyeliminowana, albo przemianowana na wino, whisky, piwo, a nawet kawę. Lurie nie neutralizuje też do tego stopnia co Sulkinowie potocznego, „nieokrzesanego” języka występującego w partiach dialogowych dziecięcych bohaterów oraz żołnierzy, tłumacząc takie wykrzyknienia jak „do pioruna” lub „do stu piorunów” jako „damn it”, zamiast je pomijać lub zagłuszać. Wspomniane powyżej, charakterystyczne cechy tłumaczenia Luriego zostały zilustrowane przykładami w tabeli 3.

Reasumując, tłumaczenie Luriego z 1986 roku bardziej eksponuje kulturę źródłową, zachowując niektóre z polskich odniesień kulturowych i będąc do pewnego stopnia przykładem zastosowania proponowanej przez Lawrence’a Venutiego strategii wyobcowania (Venuti 1995). Podczas gdy tłumaczenia Sulkinów, Czasaka oraz Fishera i Torrenta są zorientowane na kulturę docelową, przekład Luriego, bardziej literalny i precyzyjny niż pozostałe tłumaczenia, w większym stopniu nawiązuje do kultury źródłowej.

5. Trzeci przekład *Króla Maciusia Pierwszego* (1990)

W roku 1990 w Londynie ukazało się trzecie tłumaczenie powieści Korczaka, zatytułowane *Little King Matty... and the Desert Island*. Zawiera ono nie tylko angielski przekład *Króla Maciusia Pierwszego*, ale także przekład drugiej części powieści, zatytułowanej *Król Macius na wyspie bezludnej*. Warto odnotować, że jest to jedyna jak dotąd wersja drugiej części przygód *Króla Maciusia* wydana w języku angielskim. Czasak urodził się w północno-zachodniej Anglii, w Nantwich, w hrabstwie Cheshire, studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie w Ulster i University College London. Jego tłumaczenie *Emigrantów Mrożka* zostało wystawione na Festiwalu Edynburskim w 1986 roku, tłumaczył także utwory Witkacego, Różewicza, Iwaszkiewicza i Herberta. Ten zasługujący na uznanie, wszechstronny, dwujęzyczny tłumacz mieszka obecnie w Krakowie.

Przekład Czasaka jest napisany potoczną angielszczyzną brytyjską, która bywa nie tylko bardziej kolokwialna niż język tłumaczeń amerykańskich, ale nawet bardziej nieformalna pod względem stylu niż tekst oryginału. W dialogach zarówno dziecięcych, jak i dorosłych bohaterów, ale również w narracji, Czasak świadomie stosuje liczne przykłady jednostek leksykalnych, konstrukcji składniowych, gramatycznych i fonetycznych, które przywodzą na myśl au-

tentyczny język mówiony – „niewyrafinowany”, „nieliteracki”, tętniący życiem język „angielskiej ulicy”. Charakterystyczne cechy stylu angielskiego tłumaczenia z 1990 roku zostały zobrazowane w tabeli 4. Należą do nich różnego rodzaju skrótowce, opuszczenia i pominięcia słów i liter (np. *them* użyte w formie *em*, *here* jako *'ere*, *I can't do that* w formie *Can't do that*, zaimki *your* i *you* zamienione na *y'*, *holidays* na *'olidays*, kolokwialne *a load of*, podwójna negacja *didn't 'ave no games*, ponownie z charakterystycznym dla „niewyrafinowanej” angielszczyzny niemym ‘h’, *because* zapisane jako *'cause* oraz elementy potocznego stylu konwersacyjnego – *Had enough here*, *change of place?*, *yep*). Jest to szczególnie wyraziste, jeśli zestawimy tłumaczenie Czasaka z przekładem Louriego, który operuje językiem bardziej eleganckim i standardowym.

Ponownie odwołując się do koncepcji zaproponowanych przez Venutiego w *The Translator's Invisibility*, można zaryzykować stwierdzenie, iż tłumaczenie z 1990 roku jest przykładem „udomowienia” tekstu oryginału, jako że Czasak dostosowuje powieść Korczaka do brytyjskiego kontekstu kulturowego. Dzieje się tak nie tylko w sensie adaptowania elementów nacechowanych kulturowo oraz imion dziecięcych bohaterów (Matty, Feldo, Stan, Elly, Tommy, Andy), ale, co znacznie ciekawsze, w sensie użycia w przekładzie szerokiego wachlarza elementów leksykalnych, fonetycznych i gramatycznych, które należą do potocznej angielszczyzny brytyjskiej. Z drugiej jednak strony, poprzez takie użycie języka tłumacz aktywizuje niestandardowe i częściowo zmarginalizowane zasoby w języku docelowym, co jest z kolei jedną z charakterystycznych cech postulowanej przez Venutiego strategii wyobcowania. Zamiast eleganckiego języka literackiego, o którego dominacji w wielu tłumaczeniach literatury dziecięcej wspominają m.in. Gillian Lathey (Lathey 2016: 75) i Robert Looby (Looby 2015: 171–175), przekład Czasaka akcentuje i nobilituje regionalną, kolokwialną angielszczyznę brytyjską o niższym statusie kulturowym oraz przywodzi na myśl użytkowników języka należących do niższych warstw społecznych. Prowadzi to do dość złożonej dynamiki relacji pomiędzy udomowieniem i wyobcowaniem w tym angielskim przekładzie.

Zasymilowane kulturowo tłumaczenie z 1990 roku wydaje się godnym uwagi przykładem tekstu, na który w dużej mierze nie ma wpływu standaryzująca rola, jaką w przypadku literatury dziecięcej mogą odgrywać konwencje tłumaczeniowe przedkładające neutralne i „właściwe” formy językowe ponad niestandardowe, marginalne czy regionalne odmiany języka. I choć to tłumaczenie Louriego wydaje się najbliższe tekstowi źródłowemu, to biorąc pod uwagę filozofię Korczaka, podkreślającą potrzebę poszanowania i wsłuchania się w głos dziecka, strategia Czasaka może być postrzegana jako bardziej wierna wizji Korczaka i wykorzystaniu przez niego „niedoskonałej”, potocznej mowy dzie-

Tabela 4. Przykłady potocznej angielszczyzny brytyjskiej w tłumaczeniu Adama Czasaka

KORCZAK (1922)	CZASAK (1990)	LOURIE (1986)
<p>Weźcie starszych żołnierzy do obozu jeńców, a mały za szpiegostwo będzie powieszony. [...]</p> <p>– Nie wolno – znów upierał się Maciuś (Korczak 1922/1992: 63).</p> <p>Te, słuchaj, jak nie przestaniesz, to dostaniesz w zęby! (Korczak 1922/1992: 173).</p> <p>– Ja jestem posłem i chcę odpowiedzieć, że nam wcale nie było dobrze. Nie było żadnych zabaw, jedzenie było złe, a jak padał deszcz, to się z sufitów lała na łeb woda, bo dachy były dziurawe (Korczak 1922/1992: 186–187).</p> <p>– Nie chcę służyć w piechocie. – A gdzie pójdziesz? – Do aeroplanów (Korczak 1922/1992: 58).</p>	<p>“Take the others away and chuck ‘em into a prisoner-of-war camp. This one stays ‘ere and gets the rope for spying.” [...]</p> <p>“Can’t do that,” Matty kept protesting (Korczak 1990: 68, wyróż. – M.B.).</p> <p>“Eh, you! Shut y’ trap or I’ll kick y’ face in!” (Korczak 1990: 182, wyróż. – M.B.).</p> <p>“If y’ ask me, our ‘olidays were a load of rubbish. Food was no good, we didn’t ‘ave no games and every time it rained we got soaked through ‘cause the ceilings dripped” (Korczak 1990: 197, wyróż. – M.B.).</p> <p>“Had enough here.”</p> <p>“Change of place?”</p> <p>“Yep – it’ll be the air-force now” (Korczak 1990: 63, wyróż. – M.B.).</p>	<p>Take the other soldiers to the prisoner-of-war camp, and the little one is to be hanged for spying.” [...]</p> <p>“You can’t hang me,” Matt insisted (Korczak 1986: 79).</p> <p>Shut up, or I’ll punch you in the mouth (Korczak 1986: 229).</p> <p>“I’m a delegate and I want to say that we didn’t have a good time at all. There were no games to play, the food was bad, and when it rained, water dripped on your head because there were holes in the roof” (Korczak 1986: 245).</p> <p>“I don’t want to serve in the infantry.”</p> <p>“But where will you go?”</p> <p>“To the airforce” (Korczak 1986: 72).</p>

cięcych bohaterów. W tym tłumaczeniu głos dziecka jawi się jako autentyczny i tętniący życiem, zdecydowanie różniąc się tym samym od wyidealizowanego sposobu wyrażania się dziecięcych bohaterów, jaki można zaobserwować na przykład w przekładzie Sulkinów.

6. Czwarty przekład *Króla Macjusia Pierwszego* (2014)

Najnowsze tłumaczenie powieści Korczaka, pt. *King Matthew the First*, ukazało się w Nowym Jorku w 2014 roku i, podobnie jak najstarszy przekład książki, jest dziełem dwóch tłumaczy – Fishera i Torrenta. Opublikowane przez Nanook Books tłumaczenie zawiera także ilustracje polskiego artysty i ilustratora Jerzego Srokowskiego z powojennego wydania powieści z 1955 roku. Przekład z 2014 roku charakteryzuje się dużo wyższym stopniem formalności niż tłumaczenie Czasaka oraz wyrafinowaniem leksykalnym i stylistycznym na poziomie narracji, a więc posiada cechy, które prawie nie występują w powieści Korczaka, napisanej stosunkowo prostą, potoczną polszczyzną. Z drugiej strony, amerykańskie tłumaczenie zawiera również liczne przykłady użycia kolokwialnego języka w partiach dialogowych oraz znaczną liczbę celowo dodanych przez tłumaczy wyrażen idiomatycznych, które nie są aż tak charakterystyczne dla stylu oryginału. Przekład Fishera i Torrenta jest zatem stylistycznie eklektyczny i pełen paradoksów, łączy styl formalny z potoczną angielszczyzną amerykańską, a współwystępowanie tych cech w jednym tekście może stwarzać wrażenie niespójności i niekonsekwencji. Możliwe, iż tłumacze zdecydowali się na zastosowanie bardziej sugestywnego i urozmaiconego stylu, aby uatrakcyjnić liczący sobie już prawie sto lat tekst Korczaka dla współczesnego anglojęzycznego czytelnika, choć skutkuje to niekiedy całkowitą zmianą stylu oryginału. Imiona dziecięcych bohaterów, podobnie jak w poprzednim przekładzie, zostały oddane w tekście za pomocą angielskich odpowiedników (tj. Matthew, Felix, Irene, Tom, Stanley, Helen, Tony).

W tabeli 5 porównano przykładowe wybory translatorskie zastosowane w najnowszym przekładzie. Najistotniejszy jest tu formalny styl tekstu, co widać dzięki zestawieniu z najbardziej kolokwialnym tłumaczeniem Adama Czasaka.

W podanych przykładach Fisher i Torrent używają, w porównaniu zarówno z Czasakiem, jak i Korczakiem, znacznie bardziej formalnych określeń. Tak więc „na pewno wynikłaby okropna kłótnia” z oryginału („okropna kłótnia”, czyli np. „a terrible quarrel”) zostało oddane jako „a great argument would certainly have ensued”, gdzie „argument” i „ensue” należą do sformułowań bardziej eleganckich, podczas gdy Czasak stosuje tu język potoczny: „I bet they

Tabela 5. Przykłady zastosowania formalnego stylu w tłumaczeniu Adama Fishera i Bena Torrenta

KORCZAK (1922)	FISHER & TORRENT (2014)	CZASAK (1990)
I na pewno wynikłaby okropna kłótnia, ale w tej chwili otworzyły się drzwi – i wszedł na salę ambasador zagraniczny (Korczak 1922/1992: 11).	A great argument would certainly have ensued, but for the appearance of a foreign ambassador, who could not have arrived at a more opportune moment (Korczak 2014: 7, wyróż. – M.B.).	And I bet they would've started arguing like mad, but just then the door opened – and a foreign ambassador came in (Korczak 1990: 12, wyróż. – M.B.).
A potem, kiedy czekali na nową zabawę, zaczęła z nim ta dziewczynka rozmawiać (Korczak 1922/1992: 16).	Before embarking on a new game, the girls engaged Matthew in conversation (Korczak 2014: 13, wyróż. – M.B.).	And when they were deciding what to play at next the same little girl started talking to him (Korczak 1990: 18, wyróż. – M.B.).
Toteż z radością witano Maciusia, gdy królewskim pociągiem wracał do stolicy (Korczak 1922/1992: 69).	Whenever the royal train called on the way to the capital, the victorious monarch was greeted enthusiastically by his grateful subjects (Korczak 2014: 72, wyróż. – M.B.).	So when Matty returned by royal train, almost everyone in the capital turned out to greet him (Korczak 1990: 75, wyróż. – M.B.).
W stolicy już czekał samochód, ale Maciś zażądał białego konia (69).	In the capital, a luxurious limousine was waiting for him, but Matthew demanded a white horse instead (Korczak 2014: 72, wyróż. – M.B.).	A special car was waiting in the capital, but Matty demanded a white horse instead (Korczak 1990: 75, wyróż. – M.B.).
Pogrzeb króla odbył się z wielką paradą (Korczak 1922/1992: 13).	The king's funeral was a stately occasion, one of indescribable grandeur (Korczak 2014: 11, wyróż. – M.B.).	The king's funeral was held in great style (Korczak 1990: 16, wyróż. – M.B.).

would've started arguing like mad", z charakterystycznym kolokwializmem „like mad”. Oficjalnie brzmią we wspomnianym fragmencie także bardziej wyrafinowana konstrukcja składniowa czy też dodany przez tłumaczy przymiotnik „opportune”. Podobnie w drugim przykładzie potoczny styl oryginału został oddany za pomocą bardziej formalnych sformułowań, takich jak „embark on a game” oraz „engage in a conversation” (u Czasaka występują potoczne „decide what to play at” i „start talking”). Fisher i Torrent mają tendencję do częstego stosowania hiperboli, co można zaobserwować na przykładzie fragmentu trzeciego – podczas gdy w oryginale „z radością witano Maciusia”, u Czasaka „prawie wszyscy pojawili się, żeby go przywitać”, u Fishera i Torrenta „zwycięski monarcha był entuzjastycznie witany przez swych wdzięcznych poddanych”. Tę charakterystyczną cechę najnowszego przekładu ilustrują także dwa ostatnie przykłady, gdzie „samochód” został przemianowany na „luksusową limuzynę”, zaś pogrzeb króla, który u Korczaka odbył się „z wielką paradą”, u Czasaka „w wielkim stylu” („in great style”), u Fishera i Torrenta odznacza się „nieopisaną majestatycznością” („indescribable grandeur”). Jedną z charakterystycznych cech przekładu z 2014 roku jest kwiecisty, górnolotny, patetyczny styl – można wręcz zaryzykować stwierdzenie, że niekiedy na granicy pretensjonalności i (niezamierzonego) komizmu.

7. Zakończenie: cztery odmienne strategie i perspektywy na przyszłość

Porównanie strategii przekładowych zastosowanych w serii translatorskiej *Króla Maciusia Pierwszego* daje wgląd w historię angielskich przekładów Korczaka oraz ilustruje wyraźnie odmienne decyzje podejmowane przez poszczególnych tłumaczy. Tłumaczenie z 1945 roku charakteryzuje się dużą dowolnością, która przejawia się wieloma pominięciami, uproszczeniami i bardziej zwięzłą formą wyrazu, jak również licznymi fragmentami dodanymi przez Sulkinów w celu ubarwienia powieści. Przekład Louriego z 1986 roku uprzywilejowuje kulturę źródłową, co jest zauważalne w wyeksponowaniu przez tłumacza niektórych elementów nacechowanych kulturowo i imion bohaterów. Z kolei w 1990 roku Czasak nie tylko uprzywilejowuje w przekładzie kulturę docelową, ale także stosuje w tłumaczeniu bardzo nieformalny styl. Dla odmiany, być może najbardziej charakterystyczną cechą przekładu Fishera i Torrenta z roku 2014 jest formalny styl, który przyczynia się do przedstawienia fikcyjnego świata Korczaka jako bardziej wyrafinowanego i dystygowanego, podkreślając dworski kontekst opowieści o chłopcu, który został królem. Każde z tłumaczeń opiera się na tym samym tekście źródłowym Korczaka, jednak poszczególni tłumacze kładą nacisk na różne pokłady znaczeniowe oryginału.

Odnosząc się do zagadnienia serii translatorskiej i tzw. hipotezy retranslacyjnej, tłumaczenia powieści Korczaka jedynie częściowo tę hipotezę potwierdzają – pierwszy angielski przekład jest co prawda najbardziej dowolny, drugi najbardziej literalny i akcentujący obcość oryginału, ale przekłady trzeci i czwarty są ponownie bardziej dowolne i w większym stopniu dostosowane do wartości kultury docelowej. Warto nadmienić, iż wspomniani tłumacze nie odnoszą się też bezpośrednio do poprzedników. Jedynie trzecie w kolejności tłumaczenie, autorstwa Czasaka, zawierające również powieść *Król Macius na wyspie bezludnej*, jest zaanonsowane na okładce jako pierwsze w historii pełne angielskie tłumaczenie obydwu powieści Korczaka („first ever complete and unabridged translation into English”), zapewne uznaje tym samym istnienie wcześniejszych tłumaczeń *Króla Maciusia Pierwszego*. Centralnym tłumaczeniem w serii wydaje się być przekład Louriego jako najczęściej wznawiany i najszerszej dostępny na rynku wydawniczym. Z kolei na obrzeżach serii znajdują się nieanalizowane w artykule, całkowicie już dowolne adaptacje (np. Stephena Greenhorna, 2004), które być może także warto poddać bardziej szczegółowej analizie. W przyszłości interesująca byłaby również szeroko zakrojona analiza porównawcza angielskich przekładów Korczaka z tłumaczeniami tego pisarza na inne języki w celu ustalenia, w jakim stopniu są one zbieżne pod względem obranych strategii przekładowych lub jak bardzo się one między sobą różnią.

| Bibliografia

- Alvstad Cecilia, Assis Rosa Alexandra (2015), *Voice in Retranslation: An Overview and Some Trends*, „Target”, nr 27, s. 3–24.
- Balcerzan Edward (2013), *Poetyka przekładu artystycznego*, w: *Polska myśl przekładoznawcza. Antologia*, red. Piotr de Bończa Bukowski, Magda Heydel, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 103–118.
- Bensimon Paul (1990), *Présentation*, „Palimpsestes”, nr 13, s. ix–xiii.
- Biernacka-Licznar Katarzyna (2018), *Serce Pinokia. Włoska literatura dla dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1945–1989*, SBP, Warszawa.
- Borodo Michał (2017), *Translation, Globalization and Younger Audiences: The Situation in Poland*, Peter Lang, Oxford.
- Borodo Michał (2020), *English Translations of Korczak’s Children’s Fiction: A Linguistic Perspective*, Palgrave Macmillan, Cham.
- Brzózka Aleksander (2011), *Czy strategia redukcji może służyć egzotyce, czyli gdzie się podziała sierotka Marysia w angielskim przekładzie*, „Przekładaniec”, nr 22–23, s. 146–158.

- Chesterman Andrew (2000), *A Causal Model for Translation Studies*, w: *Intercultural Faultlines*, red. Maeve Olohan, St. Jerome, Manchester, s. 15–27.
- Deane-Cox Sharon (2014), *Retranslation: Translation, Literature and Reinterpretation*, Bloomsbury, London.
- Dybiec-Gajer Joanna (2017), *Złota różdżka – od książki dla dzieci po dreszczowiec raczej dla dorosłych*, Tertium, Kraków.
- Dymel-Trzebiatowska Hanna (2013), *Translatoryka literatury dziecięcej. Analiza przekładu utworów Astrid Lindgren na język polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Gambier Yves (1994), *La retraduction, retour et detour*, „Meta”, nr 39, s. 413–417.
- Greenhorn Stephen (2004), *King Matt*, Capercaillie Books, Edinburgh.
- Korczak Janusz (1945), *Matthew the Young King*, przeł. Edith i Sidney Sulkin, Roy Publishers, New York.
- Korczak Janusz (1986), *King Matt the First*, przeł. Richard Lourie, Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Korczak Janusz (1990), *Little King Matty... and the Desert Island*, przeł. Adam Czasak, Joanna Pinewood Enterprises, London.
- Korczak Janusz (1992), *Król Maciuś Pierwszy. Król Maciuś na wyspie bezludnej*, Oficyna Wydawnicza Latona, Warszawa.
- Korczak Janusz (2014), *King Matthew the First*, przeł. Adam Fisher, Ben Torrent, Nanook Books, New York.
- Lathey Gillian (2016), *Translating Children's Literature*, Routledge, New York.
- Looby Robert (2015), *Censorship, Translation and English Language Fiction in People's Poland*, Brill/Rodopi, Leiden.
- Legeżyńska Anna (1986), *Tłumacz i jego kompetencje autorskie*, PWN, Warszawa.
- Manasterska-Wiącek Edyta (2009), *Polska poezja dla dzieci w przekładach na język rosyjski*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Paprocka Natalia (2018), *Sto lat przekładów dla dzieci i młodzieży w Polsce. Francuska literatura dla młodych czytelników, jej polscy wydawcy i ich strategie (1918–2014)*, Universitas, Kraków.
- Pieciul-Karmińska Eliza (2011), *Polskie dzieje baśni braci Grimm*, „Przekładaniec”, nr 22–23, s. 80–96.
- Pym Anthony (1998), *Method in Translation History*, Manchester, St. Jerome.
- Sochańska Bogusława (2011), *Czy potrzebny był nowy przekład baśni Andersena?*, „Przekładaniec”, nr 22–23, s. 97–128.
- Staniów Bogumiła (2006), *Z uśmiechem przez wszystkie granice. Recepcja wydawnicza przekładów polskiej książki dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1989*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Szymańska Izabela (2014), *Przekłady polemiczne w literaturze dziecięcej*, „Rocznik przekładoznawczy”, nr 9, s. 193–208.

- Woźniak Monika, Biernacka-Licznar Katarzyna, Staniów Bogumiła (2014), *Przekłady w systemie małych literatur. O włosko-polskich i polsko-włoskich tłumaczeniach dla dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Venuti Lawrence (1995), *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, Routledge, London.
- Zipes Jack (1986), Recenzja *King Matt the First* Janusza Korczaka, „The New York Times”, 20.07, s. 24.

| Abstrakt

MICHAŁ BORODO

***Król Macius Pierwszy*, czyli polska powieść dla dzieci najczęściej tłumaczona na język angielski**

Artykuł jest próbą przybliżenia czytelnikowi historii polskiej powieści dla dzieci, która doczekała się największej liczby angielskich przekładów. Jest to próba wyjaśnienia, za pomocą nieomawianych wcześniej przykładów, w jaki sposób tłumacze Korczaka potraktowali tekst *Króla Maciusia Pierwszego* w przekładzie, stosując odmienne strategie tłumaczeniowe. Badany materiał zasługuje na uwagę nie tylko ze względu na to, że pozostawał dotąd jedną z „białych plam” polskiego przekładoznawstwa, ale również dlatego że każdy ze wspomnianych tłumaczy zaakcentował inne pokłady znaczeniowe oryginału, modyfikując go pod względem stylu, organizacji językowej oraz odniesień kulturowych.

Słowa kluczowe: przekład; Janusz Korczak; *Król Macius Pierwszy*; seria translatorska; tłumaczenie literatury dziecięcej; literatura polska w przekładzie

| Abstract

MICHAŁ BORODO

***Król Macius Pierwszy*, the Polish Novel for Children Most Often Translated into English**

The article is an attempt to shed light on the history of the Polish novel for children with the highest number of English translations. It is an attempt to explain, with selected examples which have not been discussed so far, how Korczak's translators

have dealt with the text of *Król Maciuś Pierwszy* [King Matt the First], using different translation strategies. The analysed material deserves attention not only because it has so far remained *terra incognita* of Polish translation studies, but also because each of the translators has accentuated different layers of meaning of the original, modifying it in terms of style, linguistic organization and cultural references.

Keywords: translation; Janusz Korczak; *Król Maciuś Pierwszy*; the translation of children's literature; re-translation; Polish literature in translation

| Nota o autorze

Michał Borodo – dr hab., adiunkt w Katedrze Językoznawstwa Angielskiego Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, kierownik Studiów Podyplomowych Kształcenia Tłumaczy Języka Angielskiego. Autor monografii *Translation, Globalization and Younger Audiences: The Situation in Poland* (Peter Lang, 2017) i *English Translations of Korczak's Children's Fiction: A Linguistic Perspective* (Palgrave Macmillan, 2020) oraz artykułów z zakresu przekładoznawstwa na temat tłumaczenia literatury dziecięcej, tłumaczenia komiksu, tłumaczenia amatorskiego oraz tłumaczenia i globalizacji.

E-mail: michal.borodo@ukw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9634-7097